STANISŁAW WAWRZYNIEC STASZIC

Być narodowi użytecznym

Ocalić od zapomnienia

- Sejm RP uchwalił rok 2026 Rokiem Stanisława Staszica w 200. rocznicę jego śmierci.
- FSNT-NOT również ogłosiła ten rok w naszej organizacji. Z tej okazji w Warszawskim Domu Technika NOT 3.03.2026 r. nastąpiło uroczyste odsłonięcie portretu Stanisława Staszica.

Stanisław Staszic - sytuacja w Polsce i na świecie

- Urodzony przed 6 listopada 1755 (chrzest) w Pile

  za panowania Augusta III Sasa z dynastii Wettinów (1733-1763).
- Pochodził z rodziny mieszczańskiej.
- Ojciec Wawrzyniec i dziadek byli burmistrzami Piły.
- Matka Katarzyna z Mędlickich, burmistrzanka pilska.
- Miał 3 starszego rodzeństwa Antoniego, Andrzeja oraz Annę.

Stanisław Staszic - sytuacja w Polsce i na świecie

- Dorastał za panowania ostatniego króla Polski Stanisława Augusta Poniatowskiego (1764–95).
- Był dzieckiem nadzwyczaj bystrym, o czym świadczy np. dokonanie w wielu 15 lat tłumaczenia sławnego poematu Ludwika Racine'a pt. „O religii".
- Uczęszczał do Kolegium Jezuitów w Poznaniu, po ukończeniu którego w 1778/79 r. został duchownym.
- 9 lipca 1778 otrzymał kanclerstwo kolegiaty szamotulskiej, dochód z dóbr Jankowice; z kanclerstwa ustąpił 2 grudnia 1796.
- Kształcił się w Niemczech i Francji (1779–1781):
  - od połowy 1779: Lipsk i Getynga;
  - Paryż: nauki fizyczne i przyrodnicze w Collège de France.
- Zainteresował się budową gór i minerałów. Odwiedzał i poznał Alpy i Apeniny.

Stanisław Staszic - sytuacja w Polsce i na świecie

- Przed rozbiorami w pierwszych latach Sejmu Czteroletniego mieszkał w Warszawie, wpierał reformatorów; popierał: Hugo Kołłątaja, Ignacego Potockiego, Stanisława Augusta Poniatowskiego. Jego pisma pomagały przygotować opinię publiczną do reform.
- Funkcje kościelne: był proboszczem (1788-91): Turobinie (woj. lubelskie) i rektorem parafii św. Katarzyny w Czernięcinie (woj. lubelskie).
- Rewolucja Francuska (1789) - popierał: rozwój nauki, reformy społeczne, ograniczenie przywilejów magnaterii; był przedstawicielem polskiego oświecenia.
- Podróże do Austrii (Wiedeń) i Włoch (1790–1791).

Stanisław Staszic - sytuacja w Polsce i na świecie

- Konstytucja 3 maja 1791.
- Po śmierci Andrzeja Zamoyskiego (1716-1792) został doradcą finansowym wdowy Konstancji Zamoyskiej i zarządzał majątkiem, gromadził własny.
- Po rozbiorach: 1772 - I rozbiór (Rosja, Prusy, Austria); 1793 - II rozbiór (Rosja, Prusy); 1795 - III rozbiór – (Rosja, Prusy, Austria) wyjeżdżał do Wiednia.
- Prowadził badania naukowe szczególnie z geografii i geologii (1798–1805).
- Odbywał podróże badawcze po ziemiach polskich (1798–1799). Początki polskiej geologii i taternictwa. Wyprawa w Tatry (1805). Zdobył: Krywań, Łomnicę, jedno z pierwszych wejść naukowych na te szczyty.

Stanisław Staszic - sytuacja w Polsce i na świecie

- 1800 – współzałożył Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Warszawie.
- 1801 – zakupił budynek dla Towarzystwa.
- 1808–1826 – był prezesem Towarzystwa.

Towarzystwo Przyjaciół Nauk było warszawską instytucją naukową działającą w latach 1800–1832. Siedziba: od 1824 r. w Pałacu Staszica w Warszawie.

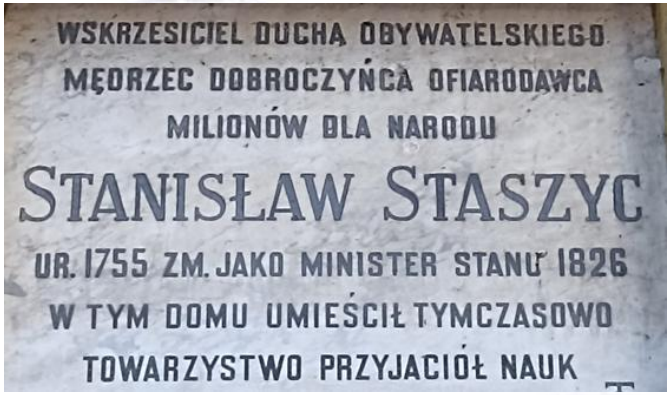

Stanisław Staszic - sytuacja w Polsce i na świecie

- Wojny napoleońskie (1803–1815) stwarzają nadzieję na odbudowę Polski.
- Odbywał podróże europejskie. Odwiedził: Wrocław, Drezno, Paryż (1804–1805).
- Powstaje Księstwo Warszawskie (1807–1815).
- Prowadził działalność państwową.
- Najważniejsze funkcje:
  - członek Izby Edukacyjnej Księstwa Warszawskiego w latach 1807–1812,
  - minister stanu od 1809 r.
- Reformował szkolnictwo, wspierał rozwój nauki, rozwijał edukację techniczną.
- Pomagał chłopom, założył Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie (1812), pierwszą polską organizację spółdzielczą.

Stanisław Staszic - sytuacja w Polsce i na świecie

- Po upadku Napoleona powstało zależne od Rosji Królestwo Polskie (Kongres Wiedeński - 1815)
- Nowy podział Europy.
- Staszic rozwijał idee panslawizmu – ruch jednoczenia politycznego, gospodarczego i kulturalnego Słowian; działał naukowo i gospodarczo.

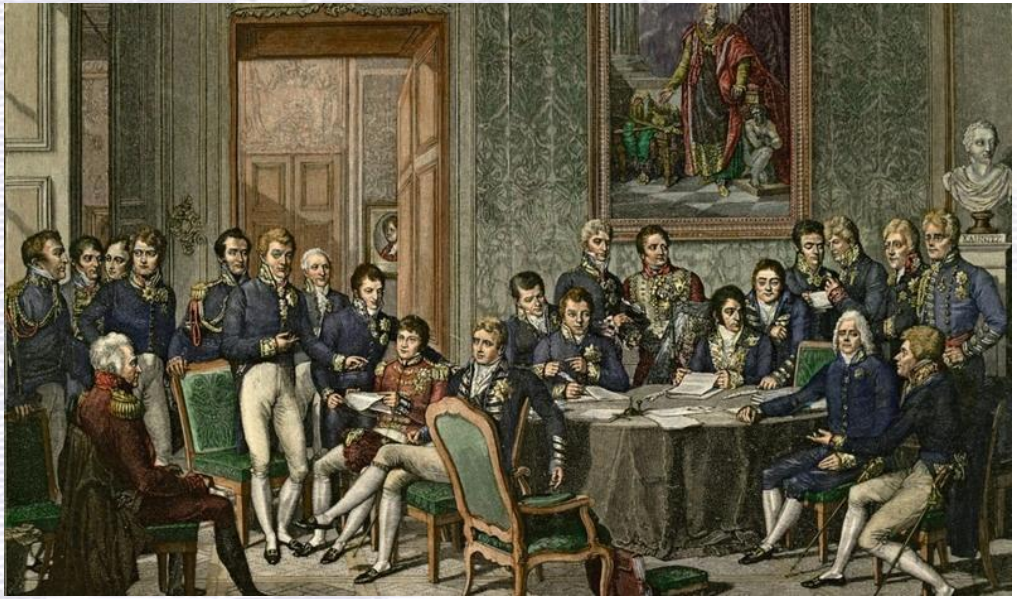

Stanisław Staszic – działalność oświatowa i gospodarcza

- Pełnił funkcje państwowe w Królestwie Polskim (1815-1832):
  - członka Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego od 1815;
  - zastępcy ministra oświaty (1818–1824);
  - ministra stanu od 1824 r.
- Przygotował plan rozwoju: hut żelaza, kopalń, hut cynku.
- Wspierał rozwój przemysłu: Staropolski Okręg Przemysłowy.
- Wspierał najważniejsze inwestycje:
  - Górnictwo: wznowienie wydobycia w kopalni: „Reden” w Dąbrowie Górniczej.
  - Hutnictwo: budowa hut cynku „Konstanty”.

Stanisław Staszic – działalność oświatowa i gospodarcza

- 1816 – współtworzył Uniwersytet Warszawski.
- 1816 – współorganizował Akademię Górniczą w Kielcach.
- Zainicjował powstanie (4.01.1826) w Warszawie Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego w Petersburgu (prapoczątek Politechniki Warszawskiej).
- Odznaczony: Orderem Orła Białego i Orderem Świętego Stanisława I klasy.

OGÓLNY PROGRAMMAT
Kursów wykładać się maiących
W SZKOLE PRZYGOTOWAWCZEY
DO INSTYTUTU POLITECHNICZNEGO
W ROKU SZKOLNYM 18[illegible]
W WARSZAWIE,
DRUKIEM A. GAŁĘZOWSKIEGO I KOMP. PRZY ULICY ZABIEY N. 472.

Stanisław Staszic – działalność oświatowa i gospodarcza

Pałac Biskupów Krakowskich w Kielcach
W 1816 r. Stanisław Staszic stworzył w pałacu Akademię Górniczą.

Stanisław Staszic – dzieła polityczne

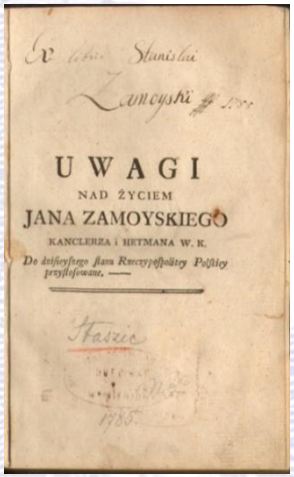
UWAGI
NAD ŻYCIEM
JANA ZAMOYSKIEGO
KANCLERZA I HETMANA W. K.

„Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego” – praca Stanisława Staszica opublikowana anonimowo w 1787 r. Dzieło uważane jest za inicjujące wielki ruch umysłowy Sejmu Czteroletniego. Przeważała w nim świadomość zagrożenia niepodległościowego Polski. Staszic zawarł w nim propozycje środków zaradczych do uratowania kraju przed upadkiem.

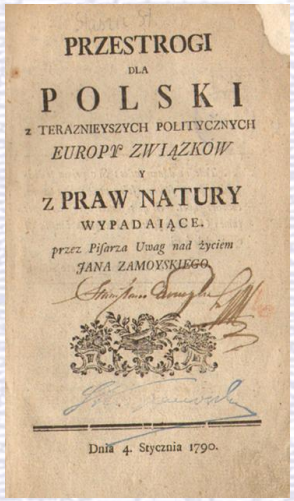
PRZESTROGI
DLA
POLSKI
z TERAZNIEYSZYCH POLITYCZNYCH
EUROPY ZWIĄZKOW
Y
Z PRAW NATURY
WYPADAIĄCE.
przez Pisarza Uwag nad życiem
JANA ZAMOYSKIEGO.
Dnia 4. Stycznia 1790.

Kontynuacja poglądów zawartych w „Uwagach nad życiem Jana Zamoyskiego”. Podkreśla związki systemu prawa natury z życiem społecznym, zamieszcza więcej wniosków praktycznych. Na główny plan wysuwają się dwie sprawy: ustrój Rzeczypospolitej szlacheckiej oraz koncepcja narodu.

Stanisław Staszic – dzieła polityczne

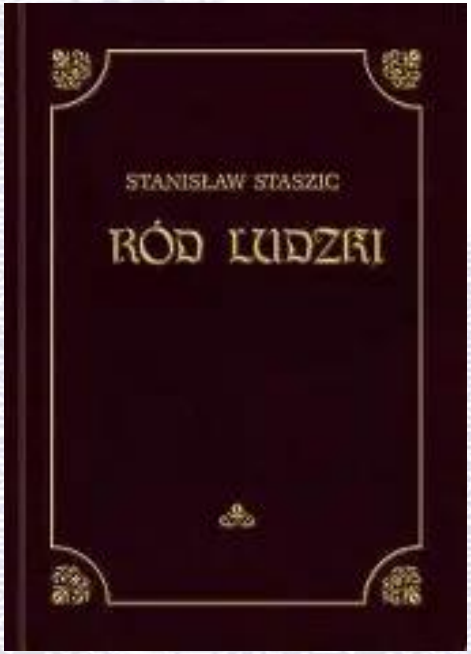

„Ród ludzki” - poemat dydaktyczny Stanisława Staszica wydany w 1819-20. Stanisław Staszic przedstawił nie tylko ogólny schemat dziejów całej ludzkości (jako *nieprzerwaną walkę cywilizacji przeciwko wszystkim do jej się rozwijania i do jej postępu oporom*), ale pokazał również wizję społeczeństwa przyszłości - Europę zrzeszonych narodów.

Stanisław Staszic uważał proces jednoczenia się Europy za nieuchronny, na skutek stale i niezmiennie działających praw rozwojowych ludzkiej cywilizacji, które nazywał *mocą twórczą*: *Moc twórcza nie zmieni się, nie ustąpi, ona koniecznie swoje przeznaczenia w rodzie ludzkim dopełni, [...] zrzeszenie Europy ludów uiści*.

Uroczyste pożegnanie

- Zmarł 20 stycznia 1826 r. w Warszawie.
- Stanisław Staszic został pochowany na warszawskich Bielanach, przy kościele Kamedułów.
- Pogrzeb odbył się w 1826 r. i był manifestacją narodową. Uczestniczyło w niej 14 tys. osób.

Stanisław Staszic.

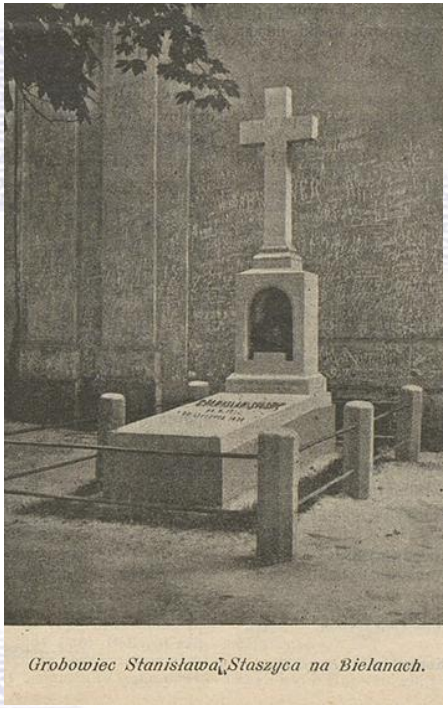
Grobowiec Stanisława Staszyca na Bielanach.

Uroczyste pożegnanie

- Zgodnie z ostatnią wolą zmarłego część jego majątku (800 tys. zł) została podzielona między:
  - fundusze założycielskie domu zarobkowego dla ubogich i Szpitala Dzieciątka Jezus,
  - reszta na: pomnik Mikołaja Kopernika, Instytut Głuchoniemych i Szpital Marcinkanek.
- Grób St. Staszica przez kilka lat po śmierci był miejscem spotkań warszawskiej młodzieży i członków ruchów patriotycznych.
- W setną rocznicę śmierci (1926), odbyły się tam uroczystości kościelne i państwowe z udziałem m.in. Prezydenta RP Stanisława Wojciechowskiego i marszałka Senatu Wojciecha Trąmpczyńskiego.
- Pod koniec XX w. zaniedbany grób Staszica został wyremontowany dzięki staraniom rektora AGH w Krakowie, prof. Ryszarda Tadeusiewicza oraz Stowarzyszenia Wychowanków AGH.
- Odsłonięcie odnowionego pomnika nagrobnego odbyło się 1 grudnia 1999.

Ocalić od zapomnienia

Muzeum Stanisława Staszica mieści się w dawnym domu jego rodziny w Pile. Budynek z XVIII w. należał do rodziny Staszicó w, lecz został zniszczony podczas II wojny światowej. Po 1945 władze miasta uznały go za ważny symbol historii i podjęto decyzję o odbudowie, którą zrealizowano w 1947 dzięki Komitetowi Odbudowy Domu S. Staszica i mieszkańcom Piły. Budynek odbudowano w formie murowanej, zachowując jego dawny wygląd zewnętrzny. W 1948 obiekt otwarto jako muzeum.

Ocalić od zapomnienia

Ławeczka Stanisława Staszica w Pile znajduje się na pl. Konstytucji 3 Maja. Pierwotnie miała zostać ustawiona na pilskim deptaku z okazji obchodów 500-lecia miasta Piły. Uroczyste odsłonięcie ławeczki odbyło się w 2017. W wydarzeniu uczestniczyli inicjatorzy projektu, parlamentarzyści, samorządowcy z przewodniczącym Rafałem Zdzierelą oraz prezydentem Piły Piotrem Głowskim, a także młodzież szkół podstawowych i seniorzy.

Ocalić od zapomnienia

- Znaczek Poczty Polskiej z wizerunkiem Staszica: proj. Marian R. Polak, 1951 rok.

  Wydany w serii 6 znaczków emitowanej z okazji I Kongresu Nauki Polskiej.

- Moneta kolekcjonerska z wizerunkiem Stanisława Staszica (1992) o nominale 200 tys. zł.

Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica

Pomniki Stanisława Staszica

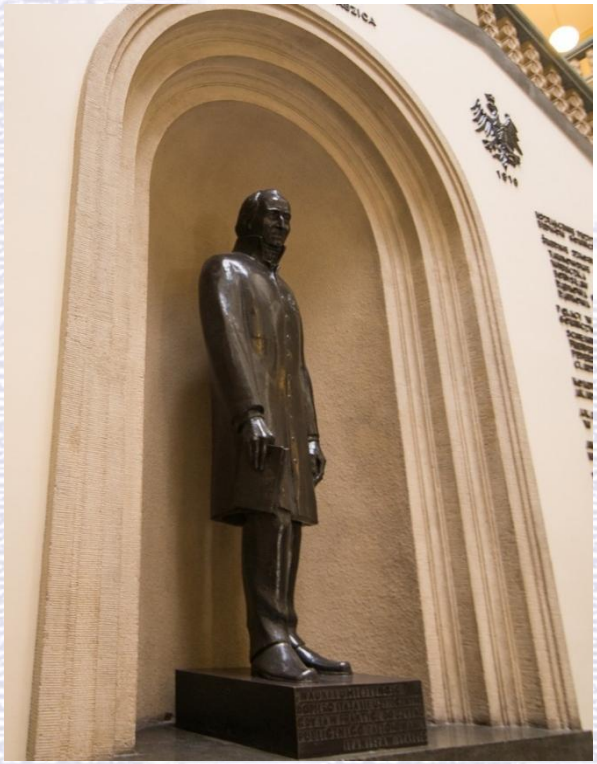

AGH w Krakowie

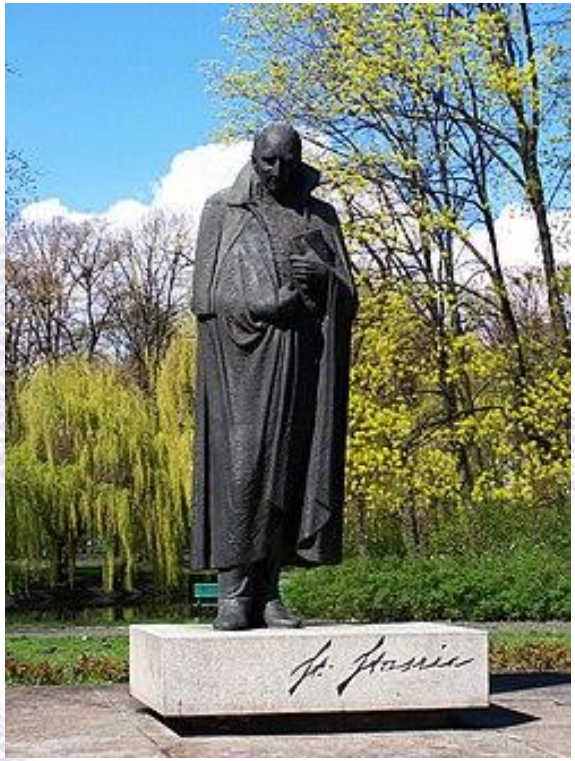

Park w Łodzi

Rektorat
Politechniki Świętokrzyskiej

DZIĘKUJĘ ZA WYSŁUCHANIE

EWA MAŃKIEWICZ-CUDNY

PREZES FSNT-NOT